VYPRAZDŇOVÁNÍ OBSAHU: DIDAKTICKÉ FORMALISMY VE VÝUCE

SHEDDING THE CONTENT: DIDACTIC FORMALISM IN INSTRUCTION

Tomáš Janík, Petr Najvar, Tereza Češková

Klíčová slova: *didaktický formalismus, kazuistika, výuková situace, metoda 3A, kvalita výuky*
Keywords: *didactic formalism, case study, learning situation, 3A procedure, quality of instruction*

Cíle v ČJ

V příspěvku budou prezentovány odpovědi na dvě výzkumné otázky – (1) Jak ve výukových situacích dochází prostřednictvím komunikace a spolupráce mezi učitelem a žáky k obsahové transformaci? (2) Jaké typy didaktických formalismů se ve výukových situacích objevují?

Teoretická východiska v ČJ

Rizikem současné kultury vyučování a učení je vyprazdňování obsahu. To nastává, (a) když je kurikulum koncipováno jako extrémně široké, nebo naopak jako výrazně redukované; (b) když je vyučování a učení nedostatečně orientované na obsah; (c) když nejsou brány v potaz výsledky učení žáků, nebo jsou naopak přeceňovány. Kvalita výuky je naopak závislá na její integritě, tj. na kvalitě funkčních vztahů mezi (I) učebním obsahem, (II) žákovskou zkušeností a motivací, (III) společným jednáním žáků a učitele, které má směřovat k cílům výuky (Janík et al., 2013). Čím lépe jsou tyto tři základní determinanty kvality výuky integrovány, tím vyšší je kvalita výukové situace. Interpretace jednotlivých složek v modelu hloubkové struktury výuky (viz Metoda 3A, Slavík et al., 2017) může odhalit potenciální nedostatky které ohrožují její integritu. Tyto nedostatky jsou označovány jako didaktické formalismy.

Metodologie v ČJ

Výzkumným souborem bylo 67 didaktických kazuistik z různých oborů a stupňů škol zpracovaných metodou 3A (anotace–analýza–alterace) v letech 2011–2016. 44 z kazuistik bylo postupem účelového vzorkování vybráno pro podrobnější analýzu, jejímž záměrem bylo vybrat případy, které nejpřiléhavěji popisují a dokládají fenomén didaktické kvality učebního prostředí. Ve vybraných kazuistikách bylo analyzováno celkem 138 situací a v nich 350 obsahových jader zahrnujících 700 konceptů a 640 relací mezi nimi, které byly podkladem pro zkoumání hloubkové struktury výuky.

Závěry v ČJ

Ve vybraných kazuistikách bylo zachyceno celkem 55 projevů určité kategorie kvality výuky. Největší množství z nich bylo identifkováno jako utajené poznávání (resp. zavádějící poznávání a nezavršené poznávání). Dále bylo identifikováno odcizené poznávání a také samostatná kategorie didaktického mistrovství. V příspěvku budou jednotlivé didaktické formalismy i příklad didaktického mistrovství představeny podrobněji.

Souhrn příspěvku v AJ

The quality of instruction is seen as dependent on the integrity of instruction, i.e. on the quality of functional relationships between (1) teaching and learning content, (2) teaching and learning objectives and (3) the activities of a teacher and students. Interpretation of the individual components within the conceptual structure diagram may unveil potential deficiencies (referred to as didactic formalisms) in the deep structure of the TL situation, which threaten its integrity. The paper addresses two RQ: (1) How is content transformed and meaning created in particular TL situations through communication and collaboration between students and the teacher? (2) What types of didactic formalisms occur and what are their characteristics? A total of 67 case studies of TL situations were carried out. Out of them 44 were selected for a detailed analysis. We have identified several types of didactic formalism (concealed learning, stolen learning, misleading learning, inconcluded learning).

Bibliografie

Janík, T. et al. (2013). *Kvalita (ve) vzdělávání: obsahově zaměřený přístup ke zkoumání a zlepšování výuky.* Brno: Masarykova univerzita.

Slavík, J., Janík, T., Najvar, P., & Knecht, P. (2017). *Transdisciplinární didaktika: o učitelském sdílení znalostí a zvyšování kvality výuky napříč obory*. Brno: Masarykova univerzita.